

ECRI

European Commission against Racism and Intolerance
Commission européenne contre le racisme et l'intolérance

CRI (99) 31
Version macédonienne
Macedonian version

**Европска комисија
против расизам и нетолеранција**

Индивидуален приод на ЕКРИ:

**Извештај за Република
Македонија**

Стразбур, 24 мај 1999 година

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Посетете ја нашата web страница: www.coe.int/esci

ВОВЕД

Европската комисија против расизам и нетолеранција е основана во 1994 година, како одговор на повикот изразен на првиот Самитски состанок на Шефови на држави и влади на земјите-членки на Советот на Европа, за борба против растечките проблеми на расизмот, ксенофобијата, анти-семитизмот и нетолеранцијата, кои претставуваат закана за човековите права и демократските вредности во Европа. Членовите на ЕКРИ беа одбрани според нивната признаена стручност по прашањата во врска со расизмот и нетолеранцијата.

Задачата што и припадна на ЕКРИ беше: да ги надгледува законите, политиката и другите мерки што земјите-членки ги преземаат за борбата против расизмот, ксенофобијата, анти-семиизмот и нетолеранцијата, како и ефикасноста на истите, потоа да предлага натамошни дејствија на локално, национално и европско ниво, да формулира општи препораки во однос на политиката на земјите-членки, и да ги проучува меѓународните правни инструменти што се применливи во однос на ова прашање со цел, онаму каде што е тоа потребно, истите да ги зајакне.

Една од карактеристиките на активностите што ги презема ЕКРИ со цел да ги исполни задачите од својот мандат е нејзиниот индивидуален приод, што значи изготвување на анализи на ситуацијата во секоја земја-членка, а со цел на владите да им обезбеди корисни и конкретни предлози.

Сумарниот преглед на усвоената постапка за подготовка на извештаите за секоја земја е следниов:

- а) Прелиминарното прибирање на информациите, како и изготвување на текстовите на прелиминарните нацрт-извештаи го прават мали работни групи на ЕКРИ. Се користат најразновидни прелиминарните извори на информации, кои, меѓу другото, вклучуваат одговори што владите ги даде на прашалниците што ги доставува ЕКРИ, информации од релевантните национални членови на ЕКРИ, информациите за националните закони што за ЕКРИ ги прибира Швајцарскиот институт за компаративно право¹, потоа информациите од меѓународните и национални невладини организации, различни публикации и од медиумите.
- б) На своите пленарни заседанија, ЕКРИ го разгледува и дискутира прелиминарниот предлог-извештај за секоја земја, по што го усвојува предлог-извештајот.
- в) Извештајот потоа се доставува до односната влада со цел за него доверливо да се дискутира преку националното лице за контакт што ќе го назначи владата. Предлог-извештајот за секоја поединечна земја

¹ Извештајот подготвен од страна на Швајцарскиот институт (ref: CRI (98) 80), во однос на релевантните закони на земјите-членки на Советот на Европа може да се добие на ѝеб страната: www.ecri.coe.int, а копии од извештајот се достапни во Секретаријатот на ЕКРИ.

потоа уште еднаш се разгледува, и може да се измени во светлина на коментарите дадени од страна на националното лице за контакт.

- г) Потоа, на своето пленарно заседание, ЕКРИ го усвојува извештајот во неговата конечна форма, и истиот преку Комитетот на министри на Советот за Европа се доставува до владата на односната земја. Два месеци по неговото доставување, извештајот се објавува, освен во случај владата на односната земја да побара истиот да не биде достапен за јавноста.

До денес, објавени се пет серии на извештаи на ЕКРИ за секоја поединечна земја, и тоа во септември 1997 година, во март 1998 година, во јуни 1998 година, во јануари 1999 година и во март 1999 година². Шестата серија на извештаи за поединечните земји им беше доставена на владите на односните земји во март 1999 година и сега со ова се објавуваат.³

Овој Извештај ја содржи анализата и предлозите на ЕКРИ за Република Македонија.

Треба да се забележи дека ЕКРИ ја спроведува постапката за подготовка на извештаи за поединечни земји, подготвувајќи извештаи за сите четириесет земји-членки на Советот на Европа. По оваа шеста серија на извештаи, за кои постапката беше завршена во март 1999 година, во текот на 1999 година ќе следи подготовка на извештаи за останатите земји-членки на Советот на Европа. Редот според кој се подготвуваат извештаите нема никакво значење, освен тоа дека тоа се првите извештаи што се завршени.

Објавувањето на овој Извештај претставува почеток на еден континуиран и активен процес на соработка меѓу ЕКРИ и властите во секоја од земјите-членки, со цел да се идентификуваат решенија за проблемите на расизам и нетолеранција со кои се соочува Европа. ЕКРИ исто така ќе го поздрават и придонесот на невладините организации и на сите оние што работат на ова поле, со цел да осигура дека нејзината работа е што е можно поконструктивна и покорисна.

Од 1999 година ЕКРИ започна да спроведува постапка за следење на резултатите од извештаите за секоја земја, односно постапка преку која се разгледува она што секоја влада го презела во однос на препораките што се содржани во извештаите. Во текот на постапката исто така се дополнува содржината на извештаите подетално се анализираат прашањата од специфичен интерес. Во текот на периодот од 1999 до 2002 година ваквата постапка ќе се спроведе за околу 10 земји, годишно.

² Првите четири серии се состојат од извештаи за Австрија, Белгија, Бугарија, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Франција, Германија, Грција, Унгарија, Исланд, Ирска, Италија, Латвија, Лихтенштајн, Литванија, Луксембург, Малта, Холандија, Норвешка, Полска, Португалија, Романија, Руската Федерација, Сан Марино, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарија, Украина, и за Обединетото кралство.

³ Извештаите за Андора, Шведска и за Република Македонија

За натамошни информации за работата на Европската комисија против расизам и нетолеранција (ЕКРИ), како и за другите активности на Советот на Европа на ова поле, ве молиме контактирајте го:

**Секретаријатот на ЕКРИ
Директорат за човекови права
Совет на Европа
Ф-67075 Стразбург Цедеџ
Тел.Бр. +33 (0) 3 88 41 29 64
Факс Бр. +33 (0) 3 88 41 39 87
Е-маил: combat.racism@coe.int**

Secrétariat de l'ECRI/Secretariat of ECRI
Direction Générale des Droits de l'Homme - DG II /
Directorate General of Human Rights - DG II
Conseil de l'Europe / Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel: + 33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: + 33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

ИЗВЕШТАЈ ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА⁴

ВОВЕД

По распаѓањето на поранешна Социјалистичка Федеративна Република Југославија, Република Македонија, како една од шесте федеративни републики, ја прогласи својата независност по мирен пат и покрај пролонгираната војна во регионот. На земјата и беа потребни значителни напори за да се здобие со меѓународно признавање и прием во Обединетите нации, како и во Советот на Европа. Поради одредени неразрешени прашања со нејзините соседи, се уште е присутно одредено чувство дека идентитетот на земјата не е целосно признат. Развојот на Република Македонија не беше лесен, поради неколку причини. Како и најголем дел од земјите во Источна Европа, Република Македонија поминува низ период на економски, социјални и политички промени и транзиција. Четиригодишната војна во регионот претставуваше закана за нејзината стабилност. Војната, исто така, ги зголеми економските тешкотии, предизвика силно чувство на потешкотии, а донесе и голем наплив на бегалци. Овие настани, исто така, оставија многу луѓе во тоа време со несигурен статус во однос на нивните права на претстој и државјанство.

Несигурната ситуација во соседството предизвика натамошни потешкотии. Веднаш штом завршија војните во Босна и Херцеговина и Хрватска, се случија немирите во Албанија, кои што резултираа со хаос и нестабилност, како и со масовни незаконски дејствија во пограничните области. Во првите месеци од 1998 година, во Косово⁵, сместено северозападно од Република Македонија, каде населението е претежно од албанско етничко потекло, нагло нараснаа тензиите и ескалираа насилствата, што пак од своја страна предизвика стравување од нивно проширување во Република Македонија.

Ситуацијата во Република Македонија мора да се разгледува во контекстот на овие потешкотии. Сепак, земјата, исто така доби најразлични видови помош. Во областа на спречување на конфликти, силите на Обединетите нации (Превентивно распоредени сили на Обединетите нации - УНПРЕДЕП) беа присутни во земјата во изминатите шест години, помагајќи во спречувањето на ширењето на конфликтите во регионот, а неодамна мандатот на УНПРЕДЕП беше продолжен. Во однос на политичката транзиција, земјата беше помогната од разни тетла на нејзиниот пат кон општество кое засновано врз владеењето на правото и принципите на демократијата.

⁴ Забелешка: Настаните по 16 октомври 1998 година не се опфатени во оваа анализа И затоа не се земени во заклучоците и предлозите.

⁵ Косово, според Уставот, е автономна покраина на Република Србија, која е дел од Сојузна Република Југославија.

Според пописот од 1994 година, спроведен со помош на Советот на Европа, населението на Република Македонија вклучува големо албанско малцинство (23%), како и турско (4%), ромско (23%), влашко (0,4%) и други малцинства.

Во неколкуте изминати години учеството на етничките Албанци во јавниот живот, е подобро, вклучително и нивното учество во владата и судството. Сепак, како што е нагласено подолу, во Република Македонија постојат проблеми на индивидуална дискриминација и нетолеранција на етничките Албанци и припадниците на другите малцински групи. Во однос на ова, иако, човековите права се законски гарантирани, сепак треба да се направат напори за нивна поефикасна примена, како и за отстранување на предрасудите меѓу и кон етничките групи.

Неколку од клучните области, кои што ЕКРИ ги издвои како области што заслужуваат посебно внимание се следниве:

- напнатите односи меѓу различните етнички групи, особено меѓу етничките Македонци и етничките Албанци, како и постоењето на предрасуди од двете страни;
- потребата Законот за државјанство и натаму да се надгледува, со посебен осврт на натурализацијата, како и на ефикасноста на постапките за обезбедување на неговата правична примена, како и во однос на воведувањето на сите неопходни измени;
- потребата да се осигура дека ривичното и административното законодавство се применуваат непристрасно и без никаква дискриминација;
- потребата за соодветна институционална рамка за барателите на азил, бегалците и мигрантите.

ИИ ПРАВНИ АСПЕКТИ⁶

А. Меѓународни правни инструменти

1. Република Македонија ги ратификувала најголем дел од релевантните меѓународни правни инструменти за борбата против расизмот и нетолеранцијата. ЕКРИ се надева дека наскоро ќе се ратификува и Европската социјална повелба, која сега моментно се разгледува. Европската повелба за регионални или малцински јазици исто така треба да се ратификува, во согласност со обврската преземена со пристапувањето во Советот на Европа. Моментно во тек е постапката за признавање на надлежноста на Комитетот за елиминација на расната дискриминација да разгледува индивидуални жалби (член 14 од Конвенцијата за елиминација на сите форми на расна дискриминација).

Б. Уставни одредби

2. Уставот ги предвидува основните принципи на еднаквост пред законот (член 9) и слобода на вероисповест (член 19), како и правото на националните малцинства да го изразуваат и развиваат својот идентитет, вклучително и правото на настава на нивниот мајчин јазик во основно и средно образование (член 48). Уставот, исто така предвидува слобода на здружување, со експлицитна забрана во однос на здруженијата кои се насочни, меѓу другото, кон поттикнување на етничка, расна или верска омраза или нетрпеливост. (член 20)

3. Членот 7 предвидува дека македонскиот јазик и неговото кирилско писмо е официјалниот јазик, но, исто така, го предвидува и правото припадниците на националните малцинства да го употребуваат својот јазик и писмо, во согласност со законот, во оние единици на локалната самоуправа, каде малцинствата претставуваат мнозинство или се застапени во значителен број (види подолу параграф 9).

- *Закон за државјанство*

4. Законот за државјанство од 1992 година се заснова врз принципот на правен континуитет на државјанството на Социјалистичка Република Македонија. Затоа членот 26 (1) предвидува дека лицето кое според постоечката регулатива било државјанин на Социјалистичка Република Македонија се смета за државјанин на новата држава.⁷ Членот 26 (3) предвидува дека граѓаните на Социјалистичка Федеративна Република Југославија кои поседувале државјанство на една од другите републики и постојано претстојувале на територијата на Република Македонија во времето на прогласување на независноста, можат да поднесат барање за македонско државјанство, во рок од една година по стапувањето во сила на Законот, под услов таквите лица да исполнат одредени услови. Тоа вклучува

⁶ Целосен преглед на важечкото законодавство на Република Македонија на полето на борбата против расизмот и нетолеранцијата е даден во публикацијата CRI (98) 80, подготвен за ЕКРИ од страна на Швајцарскиот институт за компаративно право (види ја библиографијата).

⁷ Според најновите информации, во согласност со овој принцип на правен континуитет, по службена должност, со македонско државјанство се здобиле 1.878.820 лица.

кумулятивно, лицето да имало постојан непрекинат законски престој од 15 години и да има постојан извор на приходи. ЕКРИ смета дека ваквите преодни одредби, кои беа силно критикувани и од припадниците на малцинските групи и од страна на меѓународните набљудувачи заради нивната рестриктивна природа, имале индиректно дискриминирачко влијание во однос на здобивањето со македонско државјанство од страна на одделни сегменти на населението, особено некои етнички Албанци и Роми.

5. ЕКРИ забележува дека по истекот на гореспоменатиот едногодишен рок, барателите кои не успеале да се здобијат со државјанство или поради тоа што не исполнуваат одреден услов, или поради ненавремено поднесување на барање за државјанство, мораат да поднесат барање за државјанство преку вообичаената постапка за натурализација. Членот 7, каде се наведени условите за натурализација, ги предвидува истите услови, како и оние содржани во членот 26(3), но, се наведуваат и дополнителни услови како што се поседување средства за живот, физичко и ментално здравје и плаќање на административна такса од 250 УСД. ЕКРИ нагласува дека условите во врска со средствата за живиот и административната такса, исто така, би можеле да придонесат кон тоа одредени делови на населението, имено етничките Албанци и Ромите, потешко да се здобијат со државјанство. Натаму, ЕКРИ забележува дека критериумот во врска со здравјето потенцијално би можел да води во произволна и дискриминирачка примена.

6. ЕКРИ ја увидува чувствителноста на овие прашања. ЕКРИ, исто така, го поздравува постоењето на правото на управен спор, сепак, ги поттикнува властите да ги преземат сите потребни мерки со цел да осигураат дека условите за неутрализацијата не се дискриминирачки во праксата, и смета дека намалувањето на должината на постојаниот претстој потребен за здобивање со државјанство, би претставувало прв значаен чекор во овој правец. ЕКРИ им укажува на властите на меѓународните правни стандарди во оваа област, вклучително и на Европската конвенција за државјанство, која Република Македонија ја има потпишано. Исто така, се смета дека треба да се воспостави поедноставена постапка за натурализација за оние луѓе - како што се етничките Албанци и Ромите - кои биле државјани на Социјалистичка Федеративна Република Југославија и кои во времето на прогласувањето на независноста претстојувале во Социјалистичка Република Македонија. ЕКРИ, исто така, ги поттикнува властите да осигураат дека постапката за натурализација е лесно разбирлива, а нејзината примена на сите нивоа е правична и транспарентна, особено во однос на причините за обивање на барањето, во било кој случај. Исто така, треба и натаму да се надгледува ефикасноста на постоечкото право на жалба.

В. Одредби од кривичното право

7. Кривичниот закон содржи неколку важни одредби кои се релевантни за борбата против расизмот и нетолеранцијата. Со членот 137 се санкционира ограничувањето или ускратувањето на правата на индивидуите, утврдени со Уставот, со закон или со ратификувани меѓународни конвенции, врз основа, меѓу другото, на раса, национално потекло, вероисповест или јазик. Членот 417 го санкционира секое прекршување на меѓународно признатите основни права и

слободи, врз основа на пол, боја на кожа, националност или етничка припадност. Поттикнувањето на национална, расна или религиозна омраза или нетолеранција се казнува со членот 319. Другите одредби се однесуваат на прекршувањето на правото на употреба на јазикот и писмото (член 138) и кривичното дело на геноцид (членот 403 и 408). ЕКРИ, сепак, забележува дека Кривичниот закон не содржи одредби според кои расната мотивираност би можела да се смета како отежнувачки фактор што судовите треба да го земат предвид при определувањето на казната. Би можело да се разгледа воведувањето на вакви одредби.

ЕКРИ смета дека треба да се даде приоритет на целосното спроведување на овие одредби, а исто така треба да се осигура дека истите се спроведуваат на недискриминирачки начин. (Овие прашања детално се разгледани во параграфите 14 и 17 подолу).

Г Цивилно и административно право

8. Принципот на недискриминација е содржан во различни закони и подзаконски акти кои се однесуваат на конкретни прашања од цивилното и административното право. Забрната за поттикнување на национална, расна или религиозна омраза натаму се разработува во законите кои меѓу другото се однесуваат на јавното информирање, телекомуникации и здруженија. Натаму, усвоени се неколку закони кои имаат за цел да ја зајакнат толеранцијата во општеството и да ја осигураат еднаквоста на граѓаните во областите како што се наследство, лични карти и лични имиња.

ЕКРИ сепак, чувствува дека властите на Република Македонија треба да го разгледаат усвојувањето на конкретна анти-дискриминаторска легислатива во областите како што се вработување, станбени прашања, обезбедувањето со стоки и услуги (вклучително и социјални бенефиции и здравствена заштита). Штом ќе се донесат таквите закони, информациите за истите треба широко да се распространат, особено онаму каде припадниците на малцинските групи живеат во значителен број. Исто така, треба систематски да се прибираат податоци за примената на законите, и истата внимателно да се надгледува, во идеален случај, од страна на специјализирано тело. (види ги параграфите 10 и 11 подолу)

- *Одредби за јазикот во Законот за локална самоуправа*

9. Во овој закон се прави разлика меѓу единиците на локалната самоуправа во кои припадниците на националното малцинство претставуваат мнозинство од населението и единиците на локалната самоуправа каде истите се застапени во значителен број во однос на населението (односно се застапени повеќе од 20%). И во двата вида на единици на локална самоуправа, јазикот и писмото на националното малцинство мора да се употребува напоредно со македонскиот јазик и писмо, на секое заседание на органите на локалната самоуправа, а општите акти усвоени од страна на тие органи се објавуваат на двата јазика. Имињата на населените места, натписите на јавните служби и институции и другите јавни натписи се пишуваат двојазично во оние единици на локалната самоуправа каде припадниците на националното малцинство претставуваат мнозинство од

населението; истото се предвидува и за единиците на локалната самоуправа каде тие се застапени во значителен број, доколку така одлучи највисокиот орган на самоуправата. Во јавните служби, институции и претпријатија основани од страна на единиците на локалната самоуправа мора официјално да се употребуваат двата јазици, во оние единици на локална самоуправа каде припадниците на националното малцинство претставуваат мнозинство од населението, додека ништо не се предвидува во оваа смисла за единиците на локалната самоуправа каде припадниците на националните малцинства се застапени во значителен број. ЕКРИ ги поттикнува властите да ја надгледуваат ефикасноста на ваквите аранжмани. Во врска со ова, се нагласува дека брзата ратификација на Европската повелба за регионални или малцински јазици (како што е наведено во ставот 1 погоре) би била корисна основа политички иницијативи во оваа област.

Д. Специјализирани тела

10. Законот со кој се воспоставува функционирањето на Народниот правобранител (Омбудсман) беше донесен во февруари 1997 година. Народниот правобранител ги штити уставните и законски права на граѓаните кога истите се прекршени од страна на органите на државната управа или од страна на други тела и органи со јавни овластувања. Народниот правобранител нема формално овластување да ги поништи или да ги измени актите на оние органи за кои тој ќе утврди дека ги прекршуваат правата на граѓаните. Сепак, тој може да покрене постапка пред другите органи со формални овластувања, вклучително и пред судовите, а може да презема и други дејствија, имено да дава препораки. Органите и службите се обврзани во рок од 30 дена, да постапат според предлозите, мислењата или препораките на Јавниот правобранител. Народниот правобранител поднесува годишен извештај пред Републичкото Собрание.

ЕКРИ го поздравува овој напредок. Првиот извештај за активностите на Народниот правобранител, за период од девет месеци, беше објавен во јуни 1998 година. Се чини дека некои од желбите се однесуваат на прашањето на државјанство, иако не се дадени детали за тоа прашање. Сепак, многу од жалбите поднесени при Канцеларијата на Народниот правобранител се уште не се разрешени. Со оглед на актуелната состојба во Република Македонија, ЕКРИ смета дека би било корисно во таквите извештаи да се надгледува степенот на злоупотреба на јавните овластувања врз основа на расна дискриминација. ЕКРИ исто така им укажува на властите на својата Генерална препорака бр.2 за специјализираните тела за борба против расизмот и нетолеранцијата на национално ниво, и се надева дека институтот Народен правобранител ќе се развие во согласност со принципите содржани во оваа Препорака.

11. Во согласност со членот 78 од Уставот, а по предлог на Претседателот на Републиката, Републичкото Собрание основа Совет за меѓуетнички односи составен од по два претставници од Македонците, Албанците, Власите, Ромите, Турците и други. Советот на Собранието му дава совети за прашањата што влијаат врз меѓу-етничките односи. ЕКРИ ја нагласува важноста на постоењето на форум за меѓу-етнички дијалог, кој може да доведе до конструктивни решенија за проблемите со кои се соочуваат националните малцинства, како и да придонесе кон

одбегнувањето на тензиите надвор од Собранието. Сепак, се забележува дека Советот за меѓу-етнички односи не е тело кое конкретно разгледува индивидуални жалби, со што уште повеќе се зголемува важноста на улогата на Народниот правобранител во оваа смисла.

ИИИ. АСПЕКТИ НА ПОЛИТИКАТА

Ѓ. Прием и статус на не-државјани

12. Република Македонија во последниве години се соочи со зголемен прилив на емигранти и бегалци, што главно се должи на нестабилните состојби и немири во соседниот регион. ЕКРИ ја увидува сложеноста на ситуацијата. Сепак, се чини дека недостасува сеопфатна политика за справување со оваа појава, на кохерентен и систематичен начин. Во однос на бегалците и барателите на азил, правото на азил се гарантира во членот 29 од Уставот, а исто така Република Македонија е членка на Женевската конвенција за правниот статус на бегалците од 1951 година, како и на Протоколот кон истата Конвенција од 1967 година. Сепак, се чини дека е потребен системски Закон за азил и Владата моментно работи врз подготовката на закон во оваа област.

13. ЕКРИ забележува дека недостатокот на јасна институционална рамка во овие области резултира со присуство на групи на не-државјани на територијата на Република Македонија, со нејасен правен статус. ЕКРИ е исто така загрижена дека ваквата ситуација би можела да придонесе кон чувство на нетолеранција и предрасуди во општеството кон припадниците на таквите групи. Затоа ЕКРИ ги поттикнува властите да ги направат сите можни напори со цел да воспостават соодветна правна и политичка рамка на ова поле.

Е. Спроведување на законите

14. Има загрижувачки извештаи за прекумерна употреба на сила од страна на полицијата. Иако ваквите извештаи не се однесуваат исклучиво на лошото постапување кон припадниците на малцинските групи, сепак сугерираат дека е многу повеќе веројатно припадниците на малцинските групи да станат жртви на такво однесување. Во текот на последните пет години, неколку луѓе загинале како последица на судирите со полицијата. Во еден таков судир, во област претежно населена со етнички Албанци, во летото 1997 година, три лица, сите Албанци, загинале, а на најмалку 100 ранети лица им била укажана помош. Исто така, има извештаи за лошо постапување со Ромите. Во тој контекст, ЕКРИ чувствува дека на едно независно тело треба да му се даде задачата да ги истражува сите случаи на лошо постапување од страна на припадниците на полицијата, особено кон припадниците на малцинските групи. Се претпочита ова тело да работи на локално и регионално ниво и во тесна соработка со претставниците на малцински заедници, а ова тело потоа ќе го известува соодветното централно тело. Потоа треба да се издава годишен извештај кој ќе ги содржи наодите, заклучоците и препораките на таквото централно тело.

15. Натаму, ЕКРИ нагласува дека е од извонредна важност припадниците на полицијата да се здобијат со соодветна обука од областа на човековите права, особено во однос на расизмот и нетолеранцијата, како и со детални познавања на релевантните национални закони, како и на меѓународните стандарди за човекови права. Во врска со ова, ЕКРИ укажува на студијата Обука на полицијата во врска со емигрантите и етничките односи, подготвена од страна на Управниот комитет за миграција (ЦДМГ) на Советот на Европа. Натаму, било каква дискриминација од страна на припадниците на полицијата треба соодветно и јавно да се казни.

16. Како одговор на извештаите за недостаток на доверба на јавноста во полицијата, треба да се направат понатамошни напори да се изгради довербата и почитувањето меѓу полицијата и локалното население. ЕКРИ е свесна за мерките што владата ги презема со цел да го зголеми бројот на припадниците на малцинските групи во полицијата, иако се наведува дека таквите групи сеуште се многу малку застапени. ЕКРИ ги поттикнува властите и натаму да ги развиваат таквите иницијативи. Дополнителните мерки, меѓу другото би можеле да вклучат соработка со претставниците на малцинските групи, вработување на службеници што зборуваат малцински јазици и прибегнувањето кон посредници во случај на конфликт.

17. Што се однесува на примената на законот, минатата година имаше извештаи за судски процес одбележан со неправилности и процедурални прекршувања, како и со особено строги казни, од кои некои беа изречени врз припадници на малцинските групи. ЕКРИ ги поттикнува властите да ги преземат сите можни мерки да осигураат дека законите се применуваат непристрасно и на недискриминирачки начин.

Ж. Образование

18. И покрај значителните напори што ги прави владата, бројот на припадниците на одредени малцински групи (особено на албанското и ромското малцинство) опфатени со средно и високо образование е сеуште мал.

19. ЕКРИ го поздравува проширувањето на образованието на јазиците на малцинските групи, како и другите мерки што имаат за цел да се зголеми бројот на припадниците на националните малцинства во средното образование. По преземањето на ваквите мерки, нивниот број постојано расте, а особено меѓу Албанците и Турците. Сепак, значителен број на ученици-припадници на малцинските групи со завршено основно образование, не продолжуваат со средно образование, делумно поради структурата на бројот на достапните места во паралелките на албански и турски јазик на ова ниво на образование, а делумно поради социјалните и културни фактори, како што е недостаток на покажан интерес, главно од страна на селското етничко малцинско население (особено женските албански деца), и поради нивната тешка економска ситуација (особено за Ромите). ЕКРИ забележува дека властите се свесни за овие проблеми. Сепак, ЕКРИ ги поттикнува властите и натаму да бараат начини за зголемување на учеството на овие групи.

20. Постигнат е одреден напредок во однос на многу чувствителното прашање на високо образование. Воведувањето на квотите за упис (еквивалентни на учеството на малцинските групи во вкупното население), со олеснувањето на условите за прием на припадниците на малцинските групи и усвојувањето во 1997 година на законот кој овозможува високо образование на албански и турски јазик на Педагошкиот факултет при Универзитетот во Скопје претставуваат два значајни настани во овој поглед. ЕКРИ исто така забележува дека владата на ова поле неодамна презеде и неколку други интересни иницијативи, имено проектот за "преодна година", во соработка со ОБСЕ. Сепак, се чини дека е неопходен системски закон за високо образование. На ова поле има и тесна соработка со експертите на Советот на Европа, а предлог законот сега се разгледува во Собранието. ЕКРИ ја увидува важноста на постигнување на политичко решение за овие проблеми, и ги одобрува мислењата и предлозите дадени од страна на експертите на Советот на Европа, а властите ги поттикнува да се придржуваат кон принципите содржани во Препораката 1353 (1998) на Парламентарното собрание на Советот на Европа за пристапот на малцинствата кон високо образование.

3. Подигање на совеста и граѓанско општество

21. ЕКРИ придава големо внимание на развојот на граѓанското општество, вклучително и на улогата на невладините организации (НВО). Земајќи ги предвид напнатите и нестабилни состојби во регионот, ЕКРИ смета дека треба да се обрне посебно внимание на јакнењето на граѓанското општество во Република Македонија, во сите негови аспекти. Во тој контекст, ЕКРИ забележува дека во јуни, 1998 година беше донесен Закон за здруженија на граѓани и фондации. ЕКРИ ги поттикнува властите да започнат дијалог со НВО. ЕКРИ исто така смета дека би можел да се поттикне дијалогот меѓу овие организации, кои често се основаат на етничка/религиозна основа, да се нагласат неговите позитивни резултати, а нивните методи и резултати да се споредуваат и проучуваат. Би можеле да се преземат мерки за да се координираат нивните активности, нагласувајќи ја особено важната улога на активностите што ги спроведуваат невладините организации, како и важноста на нивното независно мислење.

22. Локалните иницијативи за унапредување на односите во заедницата често се покажуваат како успешни и затоа треба да се поттикнат. Градењето на добрата воља и атмосфера на доверба се чинат особено важни и треба да им се даде приоритет, особено во областите каде малцинските групи се значително застапени. ЕКРИ смета дека подобрата соработка меѓу локалните власти, професионалните служби од различни видови и мрежата на доброволни групи би можеле да ја подобрат особено тешката ситуација на најзагрозените групи, кои имаат особено тешки проблеми во однос на становите, вработувањето, медицинската заштита, образованието, како и во однос на законот и редот.

23. Треба да се понуди поддршка на иницијативите насочени кон негувањето на добрите односи и спречување на конфликти. ЕКРИ особено смета дека политичарите и другите јавни личности со различно етничко потекло би требало да имаат важна улога во градењето на јавното мислење и во одбегнувањето на изрази кои би можеле да доведат до чувство на меѓу-етничко непријателство или

нетолеранција. ЕКРИ забележува дека на ова поле се преземени одредени иницијативи, како што е усвојувањето на Декларацијата за унапредување на меѓуетничките односи во духот на толеранцијата од страна на Републичкото собрание. Властите се поттикнуваат и натаму да ги прошират ваквите иницијативи. ЕКРИ, исто така, истакнува дека во рамките на Советот на Европа, како и во рамките на некои други организации, постојат програми за финансирање и организирање на ваков вид иницијативи. ЕКРИ верува дека треба да се воведат или прошират таквите планови за поддршка однадвор.

S. Статистика

24. Се чини дека има потреба за сеопфатни статистички податоци за ефикасноста на правните лекови во случаи на расна дискриминација, бројот на жалбите за дела расистички мотивирани, судската постапка покрената по таквите жалби и надоместот или обештетувањето што се доделува на жртвите. Овие податоци, меѓу другото, треба да ја опфатат примената на анти-дискриминаторските клаузули содржани во таквите правни инструменти како што се Законот за општествени организации и здруженија на граѓани, Законот за политички партии, Законот за јавно информирање и Законот за телекомуникации.

25. Иако постојат одредени статистички податоци, би можеле да бидат неопходни натамошни информации за учеството на етничките малцинства во јавниот живот и за нивниот економски и општествен статус, особено во однос на пристапот кон вработувањето, здравствената заштита, образованието и станбените прашања.

И. Медиуми

26. Се чини дека моментно не постои детерминирана политика на говор што предизвикува омраза и нетрпеливост во медиумите. Сепак, со оглед на постоењето на етнички тензии во земјата, ЕКРИ чувствува дека постојано треба да се надгледува можната манифестација на говор што предизвикува омраза и нетолеранција, како и ширење на стереотипи и предрасуди од страна на медиумите. Во врска со ова, ЕКРИ им обрнува внимание на властите на препораките на Советот на министри на Советот на Европа бр.Р.(97) 20 за "говор што предизвикува омраза и нетолеранција" и бр.Р.(97) 21 за медиумите и унапредувањето на културата на толеранција.

27. Моментно има неколку весници на албански и турски јазик. ЕКРИ ги забележува неодамнешните позитивни чекори воопштено насочени кон поголем степен на плурализам во печатените медиуми и разбира дека овој тренд исто така се одразува на печатените медиуми на јазиците на малцинските групи. Државната телевизија и радио, и приватните радиодифузни претпријатија емитуваат програми на јазиците на малцинствата, вклучително и на албански, турски, влашки, ромски и српски.

J. Други Области

- Слобода на вероисповест

28. Како што беше споменато во ставот 2, погоре, членот 19 од Уставот ја гарантира слободата на вероисповест. Иако посебно се споменува само Македонската православна црква, истата не ужива официјален статус.

29. Законот за религиозни заедници и групи, усвоен во 1997 година предизвика одредени незадоволства кај одредени помали религиозни заедници. Законот прави разлика меѓу "религиозни заедници" и "религиозни групи". Во Законот Македонската православна црква, Католичката црква и Исламската верска заедница се сметаат за "религиозни заедници", додека нетрадиционалните или "нови" религии се категоризирани како "религиозни групи". Активностите што овие религиозни групи и заедници можат да ги извршуваат се слични (вклучително и верски служби и верска поука). Сепак, регистрацијата на религиозната група, што е потребно да се направи за да може групата да изведува такви активности, подлежи на неколку ограничувања. Натаму, Законот предвидува дека "за една вероисповест може да има само една религиозна заедница". Иако ефектите на овој Закон не се целосно евидентни во времето на составување на овој Извештај, ЕКРИ ги поттикнува властите неговата примена да ја надлгедуваат и да обезбедат дека истиот не се применува дискриминирачки во однос на вероисповестите на кои не им припаѓа мнозинството.

- Роми

30. Ромите се признаени како малцинство во македонскиот Устав. Тие се традиционално населени на територијата на Република Македонија. Ромите формирале свои политички партии и имаат свои претставници на национално и локално ниво. ЕКРИ сепак е загрижена дека во однос на нивната економска и социјална положба Ромите претставуваат загрошено малцинство во Република Македонија. ЕКРИ смета дека властите треба да направат конкретни напори за прибирање податоци за актуелната состојба на Ромите. Врз основа на таквите наоди, ЕКРИ верува дека ќе бидат потребни посебни мерки за борба против дискриминацијата и предрасудите со кои се соочува ромското население.

* * *

Општи податоци дадени од страна на националните власти

Со цел да се зачува конзистентноста, ЕКРИ во своите извештаи за поединечните земји, во оваа табела ги дава статистичките податоци дадени во одговорите на владите на прашалникот на ЕКРИ. Прашалникот беше доставен од власта на Република Македонија на 26 март, 1996 година.

ЕКРИ не прифаќа било каква одговорност за подолу изнесените податоци:

Вкупно население според националната припадност: (1994) - Македонци 1.295.964 (66,6%); Албанци 441.104 (22,7%); Турци 78.019 (4,0%); Роми 43.707 (2,2%); Власи 8.601 (0,4%); Срби 40.228 (2,1%); други 38.309 (1,9%).

11.021 странски државјани легално претстојуваат во земјата.

* *Население: 1,9 милион (1994) Овој податок е земен од публикацијата на Советот на Европа под наслов "Последни демографски движења во Европа", (види ја библиографијата)*

БИБЛИОГРАФИЈА

Во оваа библиографија се наведени главните објавени извори користени во текот на разгледувањето на состојбата во Република Македонија; истата не ги опфаќа сите најразлични извори на податоци (медиуми, контакти со земјата, националните НВО) кои исто така беа користени.

1. Одговор на прашалникот на ЕКРИ доставен од страна на властите на Република Македонија
2. "Факти за националните малцинства", Министерство за надворешни работи на Република Македонија, Скопје, март 1997 година
3. "Генерална политика кон малцинствата", Министерство за надворешни работи на Република Македонија, Скопје, јануари, 1997 година
4. "Состојбата на Ромите", Министерство за надворешни работи на Република Македонија, Скопје, ноември 1996 година
5. Мислење бр.191 (1995) по барањето на Република Македонија за прием во Советот на Европа, Парламентарно собрание на Советот на Европа
6. Документ 7403: Мислење по барањето на Република Македонија за членство во Советот на Европа (Известувач: г-дин Ruffy)
7. Документ 7402: Мислење по барањето на Република Македонија за членство во Советот на Европа (Известувач: Sir Peter Fry)
8. Документ 7371: Мислење по барањето на Република Македонија за членство во Советот на Европа (Известувач: г-ѓа Lentz-Cornette)
9. AS/Bur/Macedonia (1995) 1. Извештај за развојот на законодавството, човековите права и владеењето на правото во Република Македонија, Биро на Собранието на Советот на Европа
10. Советодавни мислења на Програмата за законодавни реформи во високо образование на Советот на Европа за предлог Законот за високо образование на Република Македонија
11. Последни демографски движења во Европа, Цоунцил оф Еуропе Пресс, 1994 година
12. CRI (98) 80: Правни мерки за борба против расизмот и нетолеранцијата во земјите-членки на Советот на Европа, извештај подготвен од страна на Швајцарскиот институт за компаративно право, Лозана (Публикација на Советот на Европа)

13. CERD/C/270/Add. 2: Иницијален извештај поднесен од страна на Република Македонија до Комитетот за елиминација на расна дискриминација, јавен документ на Обединетите нации
14. CERD/C/SR. 1227: Сумарен записник иод 1227-миот состанок на Комитетот за елиминација на расна дискриминација
15. CERD/C/304/Add. 38: Заклучни согледувања на Комитетот за елиминација на расната дискриминација: Република Македонија
16. CCPR/C/74/Add. 4: Иницијален извештај на Република Македонија по Меѓународниот пакт за граѓански и политички права
17. CCPR/C/79/Add. 96: Заклучни согледувања на Комитетот за човекови права: Република Македонија
18. E/CN. 4/1998/12: Конечен извештај поднесен од страна на г-ѓа Елизабет Рен, Специјален известувач на Комисијата за човекови права, во согласност со Резолуцијата на Комисијата 1997/57
19. Извештај на мисијата за дефинирање на проектот во Република Македонија, Високиот комесар на Обединетите нации/Центар за човекови права
20. Извештаи на мисијата на ОБСЕ во Скопје
21. Државјанство и спречување на појавата на лица без државјанство поврзано со распаѓањето на Социјалистичка Република Југославија, UNHCR, јуни 1997 година
22. Годишен извештај на Меѓународната хелсиншка федерација, 1997 и 1998 година
23. Годишен извештај на Хелсиншкиот комитет за човекови права, 1997 година
24. Извештај од известувачката мисија во Македонија, Холандскиот хелсиншки комитет и Норвешкиот хелсиншки комитет во соработка со Меѓународната хелсиншка федерација за човекови права, 1998 година
25. Годишен извештај на Аманестс Интернационал, 1998 година
26. Полициско насилство во Македонија, Хуман Ригхтс Њатцх, април 1998 година
27. Поединечни извештаи по земји за практиките што се применуваат во однос на човековите права, 1997 година, Стејт департмент на САД

28. Ромите, европско малцинство, Jean-Pierre Liegeois, Nicholas Gheorghe, Minority Rights Group, 1995 година
29. Пријатна фикција: ситуацијата со човековите права на Ромите во Македонија, Европски центар за Роми, јули 1998 година
30. Екстремизмот во Европа, координирано од Jean-Yves Camus

Следниов додаток не претставува дел од анализата и предлозите на ЕКРИ во врска со ситуацијата во Република Македонија

ДОДАТОК

ЕКРИ сака да истакне дека анализата содржана во нејзиниот извештај за Република Македонија, како што е наведено на стр.1, го опфаќа периодот до 16 октомври 1998 година и дека сите последователни настани не се земени предвид.

Во согласност со постапката на ЕКРИ за подготовката на извештаи за секоја земја, властите на Република Македонија наименуваа лице за контакт со кое ЕКРИ оствари дијалог во врска со текстот на нејзиниот предлог-извештај за Република Македонија, и одреден број на коментари на лицето за контакт беа земени предвид од страна на ЕКРИ, и се внесени во Извештајот.

Сепак, по ваквиот дијалог, националното лице за контакт стриктно побара следниве согледувања на властите на Република Македонија да бидат дадени како Додаток кон Извештајот на ЕКРИ.

ОБСЕРВАЦИИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ВРСКА СО ИЗВЕШТАЈОТ НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА ПРОТИВ РАСИЗАМ ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Дел И - Правни аспекти

Закон за државјанство

Параграфи 4 - 6

Имајќи ги предвид ефектите од спроведувањето на Законот за државјанство на Република Македонија (вСлужбен весник на Република Македонија бр. 67/92) и следејќи ги европските трендови во регулирањето на државјанскиот статус, Република Македонија ја потпиша Европската конвенција за државјанство на 6.11.1997 г., на првиот ден од нејзиното отварање за потпишување. Овој чин јасно ја покажува политичката волја одредбите од овој Закон да се усогласат со одредбите од Конвенцијата. Во овој контекст, подготвувајќи ја најзината ратификација, на 12 јануари, оваа година, Владата на Република Македонија усвои Одлука за основање на Експертска група, која има задача да подготви предлог/амандмани и дополнувања на Законот за државјанство, во согласност со Европската конвенција за државјанство.

И. Во однос на досегашната примена на Законот за државјанство, Владата на Република Македонија презеде серија мерки со цел да обезбеди негова транспарентна и недискриминарачка примена;

- *Сите подрачни единици на Министерството за внатрешни работи добија општи упатства да ги примат и потоа да ги упатат барањата до Министерството за внатрешни работи, без оглед на фактот дали барателите ги поднеле сите потребни документи;*
- *Секој барател може директно да се обрати до надлежниот орган во текот на постапката;*
- *Со цел да им помогне на граѓаните да го регулираат нивниот претстој или статус на државјани, во што е можно пократок рок, еднаш неделно, Министерството за внатрешни работи упатува апели преку медиумите, повикувајќи ги граѓаните да ги поднесат нивните барања. Министерството за внатрешни работи дури им упатува поединечни покани на таквите лица, на нивните домашни адреси;*
- *Во врска со условите, ниту едно барање не е одбиено поради неисполнувањето на условот за здравствената состојба; исто така постои и управна постапка за изземање од плаќање на предвидената административна такса;*
- *Министерството за внатрешни работи, според, интер алиа, меѓународните стандарди за заштита на лични податоци, не води посебна евиденција за етничката припадност на барателите;*
- *Постапката за стекнување на државјанскиот статус е тристепена постапка; второстепена управна постапка (Министерството за внатрешни работи како орган што ја донесува одлуката и Владата надлежна за жалбената постапка) и третостепената постапка е поднесување на жалба до Врховниот суд.*
- *Со Народниот правобранител во Скопје остварена е одлична соработка, како и со Канцеларијата на Високиот комесаријат за бегалци на ОН, Мисијата на ОБСЕ во Скопје и Македонскиот хелсиншки комитет. Поединечните досиеја, и одлуките донесени по нив заеднички се испитуваат. Постапката и досиејата се целосно транспарентни и во секое време се достапани за сите домашни и меѓународни субјекти.*

Според последните податоци, заклучно со 21 декември 1998 г., 2.053.507 лица (од кои 58.967 граѓани живеат во странство) го регулирале својот државјански статус. Од овој број, 127.027 лица се здобиле со статус на државјани по завршување на предвидената постапка, додека останатите лица се здобиле со статус на државјани, по службена должност. Од вкупниот број (132.747) на покренати постапки (од 1992 то 21 декември 1998г.) донесени се вкупен број на 5.720 негативни одлуки (4.31%). Од истиот датум, до Второстепената комисија при Владата на

Република Македонија поднесени се 47 жалби, додека до Врховниот суд на Република Македонија поднесени се 397 жалби.

ИИ. Од правна гледна точка, од усвојувањето на Уставот на Република Македонија во 1991 г., до денес имаше два периода во кои граѓаните на поранешните југословенски републики, кои легално претстојувале на територијата на Република Македонија, можеа да се здобијат со статус на државјани на Република Македонија под привилегирани услови и постапка.

- а) Првиот период: Во согласност со тогашната регулатива, за да се промени државјанството на една од поранешните југословенски републики во државјанство на друга поранешна југословенска република, беше доволно лицето слободно да ја изрази својата воља и легално да претстојува во една од поранешните југословенски републики (без оглед на должината на претстојот). Во овој контекст, сите државјани на поранешните југословенски републики, кои во тој период легално претстојувале на територијата на Република Македонија и кои поднеле барање за државјанство на Република Македонија се здобија (или можеле да се здобијат) со државјанство на Република Македонија, во согласност со гореспоменатите привилегирани услови и постапка.*
- б) Втор период: Во периодот од 11 ноември 1992 г. (датумот на усвојувањето на Законот за државјанство на Република Македонија) до 11 ноември 1993 г. истата категорија на лица можеше да се здобие со државјанство на Република Македонија во согласност со преодната одредба содржана во членот 26, став 2 од Законот за државјанство на Република Македонија.*

Во согласност со принципот на единство на државјанството сите државјани на поранешна Југославија истовремено беа државјани на една од шесте федерални единици. Консеквентно, по распаѓањето на поранешната федерација, не постоеше категорија на лица кои останале без државјанство, едноставно не беше можно да се појават лица без државјанство. Оние лица кои се здобиле со државјанство на другите земји/наследнички на поранешна СФРЈ, а постојано се населени во Република Македонија, не можат да ја искористат преодната норма и можат да поднесат барање за здобивање со државјанство врз основа на натурализација. Постапката за здобивање со државјанство врз основа на преодната норма и постапката за здобивање со државјанство врз основа на нормата за натурализација се разликуваат во нивната суштина, како и според нивниот ратио легис.

Параграф 29

Спорните одредби од Законот за религиозни заедници и религиозни групи споменати во овој став се укинати. На иницијатива на Христијанската баптистичка црква вРадосна Вестг, Скопје, како и на други религиозни групи, Уставниот суд на Република Македонија, на своето заседание одржано на 23 и 24 декември, 1998 г. ги укина членовите 3(1), 10, 11(2), 13, 14 и 22(2) од Законот за религиозни заедници и религиозни групи, прогласувајќи ги одредбите содржани во истите за неуставни.